

TIJDSCHRIFT

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt“

TE

AMSTERDAM

11^e Jaargang

AMSTERDAM

JOHANNES MÜLLER

1903

**Bouwstoffen voor eene Geschiedenis van het
Nederlandsche Geld- en Muntwezen.**

Fol. 116. *Instructie voor den particuliere meesters
van der munte onsers genadichsten Heers des
Roomschen Keyzers Coninck van Spangnien
etcⁿ in zijner key. ma^t lande van Hollant
te Dordrecht Thomaes Greve ende Blasius
Busket up te nyeuwe ordonnancie ende voet
gemaect in Novembrys anno XV° twintich.*

Fol. 116. (Vervolg.)

WEDDEN VAN DEN OFFICIERS.

It. dezelve meester sal gehouden wesen te betaelen den
generaelmeesters huerluyder wedden geacostumeert ten
laste van den Coninck mits oick huere vacatien ende dat
van den penningen commende van den rechte van den
Seignourage oft sleyschate.

It. de voorsz. meester sal gehouden wesen te betaelen
den waerdeyn van der zelve munten de somme van vier
en twintich ponden gr. te weetene deen derdendeel beloof-
pende acht ponden gr. ten laste van den keyser Ende der
andere tweedeelen beloepende zesthien ponden gr. vl. tot
zijnen laste siaers.

It. sal hij desgelijcx den assayeur particulier schuldich
wesen te betaelen tsiaers zijne wedden van achtien ponden
gr. vl. halff te laste van den keyser ende halff tot den
voorn. meesters laste.

It. de voorsz. meester sal oick gehouden zijn den ijser-

snijder van der munten te betaelen voor zijn wedden half ten laste ons genad. Heeren den keyser ende half tot zijnen laste tsiaers.

It. ende daertoe noch sal de voorsz. meester gehouden wesen den generaels ende elck van hem besondert te betaelen tot zijnen laste een marck fijne zilvere legpenningen tsj^{is} (tsjaers) alsoe men dat gewoonlick is van doene.

SALLARIJS VAN WERCKLUYDEN.

It. de voorsz. muntmr. zal gehouden wesen den werckluyden van elcken vijffthiene marck wercx gewrocht in plaeten van den fijnen gouden te betaelen vijff scell. gr. vl.

It. deselve meester sal betaelen van elcken marck wercx in platen van den voorn. halven gouden reael ende karolus gulden vier scell. twee penn. gr. vl

It. de voorsz. meester sal betaelen den voorsz werckluyden van elck marck platen alsoe wel van den harden penninck van zilver als van den fijnen twee grooten zes myten vl. up condicien dat deselve werckluyden van nu voortan hoer werck alsoe wel van goude als van zilver wercken zullen mit schoene claere water ende nyet mit biere ende dit up correctie van den keyser.

It. is geordonneert dat de werckluyden van nu voortan zullen te contoire van den meester up leveren huere platen van goude ende zesalven teenemale ende tot eender reysen ende off zij ter contrarie deden soe zullen zij gestaen ter correctie van den keyser behoudelijck dat de zelve werckluyden zullen hebben voor huere lakinge up te harde materien van goude van den twintich marck wercx eenen yngelschen van den zelve goude.

It. ende want somtijts geschiet ende questie gebuert tusschen den voorsz. meester ende werckluyden overmidts der vuylicheit ende asschen daer de platen van denselven mede gelaeden zijn als zij die overleveren ten contoire, soe es geordonneert in gevalle de voorsz. meester begeert

die tontfaen rauw ende ongegloyet zoe sullen die werckluyden schuldich wesen den voorsz. meester die alsoe te leveren, maer wilt hij dezelve platen gegloyet hebben nadien hij die ontfaen heeft, zoe en sullen die voorn. werckluyden die nyet gehouden wesen te gloyene sonder huere loon te weetene van den hondert marck vier stuvers.

It. is oick geordonneert dat de voorsz. werckluyden zullen mogen hebben up twintich marck wercx drie marck scroden ende indien zij meer hebben sal hem die meester die afslaen an hoiren loen, ende daertoe eenen halven stuver van elck marck voor zijn lakinge ende oncosten van te hersmelten Ende wat zij min hebben dan drie marck scrooden sal hem de meester besonder betaelen.

It. is oick geordonneert dat die voorsz. werckluyden hoire plate van goude ende oick van zilver reyn ende schoone onbeladen van asschen oft vuylnesse weder opleveren zullen up te boete ende correctie van hoiren loon daer aff te verliesen, desgelijcx sal die meester oick schuldich wesen smorgens de thinen ende lingoten van goude ende zilver den voorsz. werckluyden schoone te leveren ende reyn alst behoert.

It. angemerct dat sommige van den werckluyden des meesters coolen onredelick ende onnuttelick verbernen ende veele meer dan twerck heysschende es tot zijnder grooten schade ende achterdeele zoe es geordonneert bij den generael meesters ende andere officiers een mate welcke men up elcke fournoyse leveren sal dienende up veertich marck wercx ende wij (wie) van den voorsz. werckluyden meer coolen verbrant dat sal wesen up zijnen cost.

It. ende want sonwijlen questie valt tusschen den voorsz. werckluyden ende meester aangaende tontfangen van den platen, te weeten dat de zelve werckluyden willen sustineeren dat zij navolgende der instructien mogen hebben drie lichte penn. ende drie zwaire up elck marck wercx excedeerende die remedie daer up geconcenteert mit namen

een aesken oft een duesken up tstück de meester zeyde de contrarien als dat dezelve penn. te licht oft te zwaire zijnde nyet en mogen excedeeren dezelve remedie hierup rijpelicck geleedt soe es geordonneert dat int ontfangen van den voorsz. platen de meesters oft zijn clerck sal mogen wegen drie marck plaeten een nae den anderen ende dezelve bincketeeren van penninck te penninck indient hem van noede dunct Ende indien hij eenich penninck vint excedeerende tvoorsz. remedie de voorsz. werckluyden zullen gehouden wesen indient die meester begeert weder te keeren ende dat werck beteren up marck ende oick up bincket sonder eenich wederseggen up te boete van hueren sallarijs van denzelven wercke te verbueren ende daertoe gheen ander werck te mogen ontfangen tzelve werck en waere gebetert alst behoert.

It. en zullen dezelve werckluyden oft munters om wat saecke dattet zij geen slach mogen houden maer altijt willich ende bereyt zijn te werckene ende te munten tot expedicie van den coopluyden ende leveraers ende dit up de boete van thien marck zilvers jegens den keyser te verbuerene telcken reyse dattet gebueren sal.

LOON VAN DEN MUNTERS.

It. de voorsz. meester sal schuldich wesen te betaelen den munters van elcken vijfthien hondert penn. van fijnen goude van de voorsz. reaen vijf scell. gr. vl.

It. dezelve meester sal gehouden wesen van elcken vijfthien hondert halve reaen ende karolus gulden daer aff te betaelen den munters vier scell. twee penn. gr.

It. van elke marcke van allen den voorsz zilveren penn. alsoe wel van den harden als van den fijnen ende desgelijcx van den corten eenen gr. vl.

It. want somtijts twist ende geschil rijst tusschen den voorsz. munters ende den muntmeester angaende hoire

sijsalien zoe is geordonneert dat de voorsz. munters sullen mogen hebben up elck marck plaeten hemlieden geleverd om te munten twee sijsalien ende nyet meer ende wat zij meer zijsalien maeken dat sal wesen up huerlieder cost ende lakingen.

It. sal dezelve meester particulier besitten ende gebruycken den termijn van zijnen pachte geduerende alle de huysen aysementen vrijheden ende woeninge toebehoirende der voorn. munte in sulcke formen ende manieren als die gewoenlicke meesters particulier beseten ende die gebruyckt hebben ende noch besittende ende gebruyckende is sonder yet daeraff te gheven.

It. want voortijden en somwijlen die ghene die deselve munte gehouden hebben geploegen te nemen brieven van commissien ons ghen. keyzers geexpediert in den Raedt van Hollant daeraff zij geploegen hebben te moeten betaelen voor trecht van den zegele een marck goudts ende insgelijcx voor dexpedicie van den voorsz. brieven een gelijk marck goudts ten grooten ende zwaeren laste der voorsz. pachtenaers Soe es geordonneert bij den heeren van den heymelicken Raede ende Financien om den voorsz. meester daer af te soulageeren ende om de meeste prouffijt onszers ghen. keyzers dat dezelve meester alleenlijck betaelen sal voor trecht van den zegel vier phls. (filips) guldens ende voor dexpedicie van denzelven brieven van commissien ende recht van den secretarijs vier gelijcke phls. guld. ende nyet meer.

Gedaen bij ordonnantie ende bevel onszers voorsz. ghen. Heeren des keyzers onder thanteykene van den generaels van der munten Joh^s. van Papevelt ende Thomaes Gramayge hier onder gestelt te Bruessel den XXI^j^{en} dach Decembris int jaer ons Heeren XV^c twintich geteykent Papevelt ende Gramaye.

INSTRUCTIE VOOR DEN WAERDEYN.

In den eersten sal de waerdeyn rekeninge ende register houden van allen den muntijzers die hij van den ijsersnijder ontfangen sal ende daer aff eens jaers rekeninge ende bewijs doen bij den generaels van der munten alsoe wel van den gecasseerden ende gebroken als van de geheele gemerct dat de muntijzers representeeren de zegel van den prince ende dat men naerstelick behoert toe te zien.

It. sal de waerdeyn Sorge dragen dat dezelve muntijzers in de munte gesneeden worden bij den ijsersnijder daer toe gecommitteert ende bij nyemant anders.

It. sal hij dezelve ijsers wel bewaeren ende goede stercke sloten ende als men se in de munte gebruycken moet sal hij die de munters leveren dagelickx bij getaele elcken munter in een bysonder sacxken ende des avonts als dat werck gemunt is dezelve ijsers wederomme ontfangen bij getaele sonder gebreck daer inne te laeten geschien.

It. sal hij altijt jegenwoirdich zijn als de muntmeesters eenige platen leveren het zij van goude oft van zilver om die te doen munten ende dat getal van den platen van goude ende gewichte van den zilveren plaeten terstondt regystreren alsoet behoert Ende desgelijcx als deselve platen gemaict zijn, sal de waerdeyn bij den ontfanck wesen ende van daer nyet scheyden ter tijt toe dat de livrancie daer aff gemaict is ende gepasseert navolgende de instructie van den muntmeesters.

It. sal de waerdeyn altijt present zijn als men die platen van de couleuren 1) sal ende nyet daer aff scheyden ter tijt toe dat de livrancie daer af gemaict ende gepasseert zij als voire.

It. sal de waerdeyn eer hij van eenige penn. die gemunt zijn de livrancie maecken sal dezelve penn. wel oversien

---

1) Met andere hand staat boven vóór couleuren het woord guldens; men moet dus lezen: als men de platen van de guldens couleuren zal.

off die wel gewrocht ende oick wel gemunt zijn Ende indien daer eenich gebreck es het zij in wercken of in munten, soe sal de waerdeyn deselve penn. daer hij gebreck inne vindt (vinden) sal in stucken snijden ende die doen versmelten op cost van ongelijck.

It. zal de waerdeyn gehouden wesen int maecken van den delivrancien altijd van elcke werck drie geheele marcken eenen na den anderen wegen ende dezelve drie marcken bincketeeren van penn. te penn. oft ten minste een van dien naer zijn discretie ende nerstelick oversien off dezelve penn. rechtvaerdelick gesneden zijn ende van egale gewichte alsoe wel upt marck als upt bincket Ende indien hij daer eenich gebreck inne bevindt excedeerende die remedie by der instructie geconsenteert soe en sal hij daer aff nyet scheijden het en zij wel gebetert in zijn presencie eer hij eenighe livrancie daer aff maecken sal.

It. hij en sal egheen livrancie maecken van eenige penn. hij en heeft eerst ende al vooren zijn briefvet van den assayeur particulier van den dagelicxschen journeen ende isser eenich gebreck int alloy excedeerende die geconsenteerde remedien gelijk voorsz. es indient gouden penn. zyn soe zal hij allen dezelve penn. terstondt in zijn presencie doen versmelten ende indient zilveren penn. zijn desgelijcxes het en waere dat het anders met gloyen ende erblancheren gebetert mochte werden.

It. en sal hij oick eenige livrancie maeken van eenigewerck het zij van goude oft van zilver ter tijt toe dat geheel werck gemunt ende bij den munters te contoire geleverd zij in zijn presencie als voeren.

Noch sal de waerdijn de contoiren van den meesters visiteeren ten minsten alle drie maenden eens ende alsoe menichwerven alst hem van noede duncken sal om te weeten oft wel gestoffeert zijn mit penn tot gerieve van den leveraers ende en sullen de muntmeesters hier tegens nyet mogen seggen up correctie van den coninck.

Noch sal hij de balanchen ende gewichten van den contoire van den meesters dicwil visiteeren mitten yck-meesters van den lande daertoe geordonneert ende nerstelijk toesien dat dezelve gewichten ende balanchen rechtverdich zijn juste navolgende dordonnancie van de munten nae den patroen ende slaper van den Rekenkamer.

It. sal de waerdeyn off zyn commis altijt bereyt zijn die delivrancien van de gemuntige penn. te maecken als hij des van den meesters oft hueren clerck versocht sal wesen ter expedecie ende grieve (gerief) van den cooplyden ende leveraers.

Voort sal de waerdeyn dordonnancie van den munten onderhouden ende doen onderhouden in allen hoiren punten ende articulen ende voort doen alle tgundt dat een goet ende getrouwe waerdeyn schuldich is.

It. bouen alle dinck zij verboeden den waerdeyn dat hij egeen part part off deel hebben sal in de pachtinge van deselve munte heymelicken noch openbaer mitten particulier meesters up verbuerte van zijn officie ende correctie van den heeren.

Alle deze voorsz. articulen sullen begrepen wesen in den solempneelen eedt van den waerden (waerdeyn) ende geregystreert worden in allen den Rekencamers des keyzers in dese zyne key. ma^t. Nederlanden. .

INSTRUCTIE VOOR DASSAYEURS PARTICULIERS VAN DER MUNTEN.

In den eersten sal die assayeur schuldich wesen allen dassayen van goude ende van zilver te maecken rechtvaerdelicken sonder eenige dissimulatie, nae zijn beste verstant ende die briefken van den zelven assayen juste te schrijven ende overgeven totter quaert van een greyne toe alsoe men des altijt geuseert heeft.

Item sal de assayeur altijt bereyt wesen assayen te

maeken als hij des van den muntmeester versocht sal werden tot geriefsaemhede van den gheenen die ter munte geleverd zullen hebben.

It. sal dassayeur een bouck van contrerolle houden van al twerck van goude ende van zilver dat in de munte gemaect sal werden mitten dagelicxschen journeen.

It. sal hij up allen dassayen van goudt die hij maeken sal alzoewel voor de meesters als voor den coopluyden scrijven up zijn brievetten alzoewel tgehoudt van den coop als van goudt ende van zilver ende dit tot verzekert-heynt van eenen yegelicken.

It. sal de assayeur alle dassayen van den materien ter munte geleverd zijnde alzoewel van goude als van zilver zelve in persoene hallen up ter gitcamer (gietkamer?) off contoire van den muntmeesters.

It. sal hij oick schuldich (zijn) den penn. van den dagelicx-
journeen zelve in persoene te haelen voor de munten om dassayen daer af te maeken.

It. de voorsz. assayeur en sal egheen dagelicx-
journeen van eenighe werck het zij van goude oft van zilver passeeren noch eenighe briefkens daer aff leveren zij en zijn passabel commende binnen de geconsenteerde remedien.

It. boven alle dinck zij verboeden dassayeur dat hij egheen part off deel hebben en sal heymelick noch openbaer in de pachtinge van de munte mitten particulier meesters van de zelve munte up te verbuerte van zijnder officie ende correctie van den keyser.

It. sal scerpelick verboeden zijf den voorsz. assayeur dat geduerende den tijt dat hij tzelve officie bedienen sal hem eenichsins tonderwinden van eenighe wissel te houden noch eenighe coopmanscap te doene van goude off van zilver tot prejudicie van der munten.

It. sal de voorsz. assayeur geloeven ende zweeren in zijnen solempneelen eedt allen den voorsz. articulen wel ende getrouwelicken tonderhouden ende oick dordonnancie

van der munten in allen hoiren punten ende articulen ende voort al te doen dat een vroem ende getrouwe assayeur schuldich is te doene. Oick dat de zelve assayeur van den meesters coopluyden oft anders onder texel ('t deksel) van zijn voorsz. officie eenige giften gaven off geloften in geender manieren en sal moghen nemen bij den welcken hij int exercicie van zijnder officie yemandt soude mogen favoriceeren off achterdeel (nadeel) doen.

Alle dese voorsz. articulen sullen geregystreert worden bij den eeden van den assayeurs in allen den rekenkameren onser genadichs heeren des Keyser.

INSTRUCTIE VOOR DE IJSERSNIJDERS VAN DER MUNTEN.

In den eersten sal de ijsersnijder schuldich wesen alle de muntijers in de munte up te plaetse ende contoire daertoe geordonneert mit zijn eygen handen te snijden ende bij nyemandt anders.

It. sal hij rekeninge ende regijster houden van allen de yersers die hij tot behouff van de munte snijden sal.

It. hij en sal egheen muntijers mogen snijden voor eenige vremde princen oft steden noch voir yemandt wye hij zij sonder oirloff van den keyser.

It. sal hij schuldich wesen selve in parsoene alle de ijsers die hij snijden sal der munten angaende te leveren in handen van den waerdeyn

It. sal hij oick schuldich wesen de munte gestoffeert te houden van muntijser in zulcker manieren datter geen gebreck en zij ende hem daer inne quyt en alst behoert up te peyne de schaeden en interresten daer uyt spruytende te betalen.

Noch en sal hy eenige muntijers overleveren om mede te munten zij en zijn geheelick ende al wel gesneeden in manieren datter nyet en gebreeke fornien letteren noch punt meer off min dan hem bij den patroen bevolen es

ende zijn sneede nyet argeren noch empireren nae zijn beste verstant.

It. en sal dese ijsersnijder egeen deel oft part heymelicken oft openbaer in wat manieren dattet zij hebben mitten particulier meesters in hoire pachtige van der munte up te verbuete van zijner officien ende correctie van den Heere.

It. sal hij geloven (beloven) ende ten heyligen zweeren den voorsz. articlen van punt te punt mits oick dordonancie van der munten wel ende getrouwelicken tonderhouden ende voort al te doene dat een goet ende getrouwe ijsersnijder schuldich es.

Dese articulen sullen geregystreerd worden in den Rekenkamer ut supra.

Register der Rekenkamer van Holland genoemd *witte ruyge*, beginnende 16 Aug. 1516 eyndende 31 Aug. 1525.

's-Gravenhage, Juni 1902.

Medegedeeld door

FRED. CALAND.